

РОЗДІЛ IV. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 377-043.86(477)

DOI 10.5281/zenodo.1246591

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ващенко А. П.

У статті здійснено аналіз досліджень науковців, які займалися дослідженням професійної освіти та обґрунтували напрями та перспективи її розвитку в Україні. Автор доводить необхідність проведення реформ у галузі професійної освіти як одного з чинників економічного розвитку держави.

Показано тісний взаємозв'язок професійної освіти із суспільно-політичними та соціально-економічними особливостями розвитку держави, а також із потребою у висококваліфікованих робітничих кадрах. Наголошується, що одним із найбільш пріоритетних напрямів у процесі реформування професійної освіти залишається оновлення навчально-матеріальної бази.

***Ключові слова:** професійна освіта, перспективи розвитку професійної освіти, проблеми розвитку професійної освіти, реформи, науково-методичне забезпечення, матеріальна база, зміст професійної освіти.*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Ващенко А. П.

В статье дан анализ исследований ученых, которые занимались изучением профессионального образования и обосновали направления и перспективы его развития в Украине. Автор доказывает необходимости проведения реформ в отрасли профессионального образования как одного из факторов экономического развития государства.

Показана тесная взаимосвязь профессионального образования с общественно-политическими и социально-экономическими особенностями развития государства, а также с потребностью в высококвалифицированных рабочих

кадрах. Отмечается, что одним из наиболее приоритетных направлений в процессе реформирования профессионального образования остается обновление учебно-материальной базы.

Ключевые слова: профессиональное образование, перспективы развития профессионального образования, проблемы развития профессионального образования, реформы, научно – методическое обеспечение, материальная база, содержание профессионального образования.

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF PROFESSION EDUCATION IN UKRAINE

Vashchenko A. P.

The article analyzes the researches of researchers who were engaged in research on vocational education and substantiated directions and prospects of its development in Ukraine. In the article the author argues that reforms in the field of vocational education are needed as one of the factors of the economic development of the state.

Shows the close relationship between vocational education and socio-political and socio-economic peculiarities of the state's development, as well as the need for highly skilled workers. It is noted that one of the most priority areas in the process of reforming vocational education remains the updating of the educational and material base.

Key words: vocational education, prospects of professional education development, problems of vocational education development, reforms, scientific and methodological support, material base, content of vocational education.

Постановка проблеми. Динамічні зміни, що відбулися сьогодні в сучасному українському суспільстві детермінують потребу системного реформування національної системи освіти. В Україні починає дедалі більше зростати значення освіти, яка стає не лише умовою підвищення культурного рівня населення, а й важливим ресурсом, який істотно впливає на соціальний та економічний розвиток держави.

Необхідною умовою розвитку професійно-технічної освіти виступає забезпечення відповідності її змісту потребам

та викликам сучасного суспільства. Вона має відповідати на запити ринку праці в потребі кадрів для економіки і, поряд з цим, залишатися важливою ланкою системи освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Учені різних галузей педагогічної науки обґрунтували методологію та науковий апарат вивчення професійної освіти за головними напрямками:

– історичні особливості розвитку вітчизняної системи професійно-технічної освіти в порівнянні із системами інших країн світу досліджували Н. В. Абашкіна, С. Д. Бабашин, Н. І. Барбашев, С. Я. Батишев, А. М. Белякін, А. А. Булгаков, А. Н. Веселов, О. Н. Джуринський, Л. В. Жарова, Н. Г. Ничкало, В. В. Олійник, Е. Г. Осовський, К. І. Салімова [1, с. 7-8].

– питання фундаменталізації навчання в професійно-технічній освіті досліджували Н. В. Абашкіна, С. Ф. Артюх, С. Я. Батишев, А. П. Беляєва, А. А. Булгаков, Б. С. Гершунський, Г. Є. Гребенюк, А. М. Гуржій, Г. С. Гуторов, Н. І. Думченко, М. І. Махмутов, Н. Г. Ничкало, О. М. Новіков, Ю. С. Тюннікова [1, с. 8].

Значний внесок у розвиток системи ПТО (теоретичні дослідження, практичні розробки і реалізація їх на практиці) внесли такі дослідники як: Ю. К. Бабанський, С. Я. Батишев, А. П. Беляєва, Б. С. Гершунський, Р. С. Гуревич, Н. К. Деєва, К. Н. Катханова, Є. Г. Костяшкін, Р. М. Макаров, М. І. Махмутов, Н. Г. Ничкало, М. М. Шкодіна [1, с. 8].

Мета статті – аналіз перспективних напрямків розвитку системи професійної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Мета професійної освіти полягає в задоволенні потреб особистості та суспільства в професійних освітніх послугах відповідного рівня, враховуючи вимоги ринку праці, забезпечення рівного доступу до якісної та безкоштовної освіти, у підготовці, перепідготовці та підвищення кваліфікації робітників, формування творчої та духовно багатой особистості, враховуючи її інтереси та здібності [4].

Сучасний ринок праці вимагає від випускника навчального закладу професійної освіти не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх

у нестандартних життєвих ситуаціях. Вирішення даної проблеми передбачає потребу реформування системи професійно-технічної освіти [2, с. 165].

Дослідження учених надають можливість систематизувати розвиток системи професійної освіти та проаналізувати процеси даного періоду, зокрема визначити велику кількість проблем в освітній системі.

По-перше, необхідно розробити принципово нові підходи до змісту та структури професійно-технічної освіти.

По-друге, з урахуванням інтеграції професій навчальна документація має відображати розширене коло питань і обсяг знань, відповідних навичкам та вмінням кваліфікованого робітника широкого профілю.

По-третє, вся навчальна документація має спрямовувати інженерно-педагогічних працівників на поетапну атестацію учнів з послідовним присвоєнням робочих розрядів [1, с. 8].

Найбільш актуальні освітні проблеми, причини їх виникнення та пропозиції щодо їхнього усунення чи пом'якшення висвітлено в «Білій книзі національної освіти України». Головними напрямками модернізації професійно-технічної освіти автори виділяють зниження потенціалу кваліфікованих робітників в Україні в порівнянні з розвинутими країнами; підвищення ефективності діяльності професійно-технічних навчальних закладів, які на сьогодні дещо абстрагувалися від реальних потреб ринку праці [3, с. 97].

Дослідниками виділено такі шляхи реалізації та проблем розвитку професійно-технічної освіти:

- удосконалення законодавства, що полягає в приведенні нормативно-правової бази відповідно до завдань розвитку професійно-технічної освіти в умовах динамічних соціально-економічних змін;

- підвищення ефективності управління, яке має на меті впровадження нової моделі державно-громадського управління, створення центрів якості професійно-технічної освіти та інституцій з незалежного оцінювання якості підготовки випускників ПТНЗ;

- забезпечення взаємозв'язку ринку освітніх послуг із ринком праці, що полягає в створення єдиної методології

моніторингу ринку праці, на основі якого буде формуватися державне замовлення на підготовку кваліфікованих робочих кадрів;

– досягнення нової якості та результативності професійно-технічної освіти, що полягає в розробленні за участі роботодавців професійних стандартів, сучасних засобів навчання, створення експериментальних педагогічних майданчиків за галузевим спрямуванням, розроблення і впровадження кваліфікаційних дескрипторів, оновлення матеріально-технічної бази ПТНЗ, підвищення їхнього іміджу, створення єдиної системи статистики і показників якості професійно-технічної освіти, співвіднесеної зі світовою практикою [2, с. 167];

– підвищення соціального статусу та професіоналізму педагогічних працівників, що буде забезпечене через оновлення структури і змісту державних стандартів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання, їхнього системного застосування безпосередньо на виробництві, а також підняття престижу цієї діяльності;

– створення єдиного відкритого інформаційного простору через здійснення інформатизації професійно-технічної освіти, розгортання інформаційно-рекламної роботи про престижність робітничих професій, їх потребу на ринку праці та можливість опанування в системі професійно-технічної освіти.

– поглиблення міжнародної співпраці через приєднання до міжнародних договорів і проектів, вивчення і використання досвіду європейських країн, збільшення обсягів стажування учнів, слухачів, педагогічних працівників ПТНЗ в інших країнах [3, с. 98–100].

Група авторів, яка займалася вивченням проблеми децентралізації управління професійним навчанням в Україні, зазначає, що сучасна система управління професійно-технічними навчальними закладами України не готова до повного забезпечення підготовки кваліфікованих робітників до вимог, які висуває ринок праці. Ця проблема проявляється в тому, що в країні існує дефіцит кадрів із окремих професій, але водночас за деякими вони готуються з надлишком. Основними

причинами наявних проблем дослідники визначають відсутність економічних стимулів, а подекуди – нормативної бази, що б спонукало ПТНЗ гнучко та системно реагувати на вимоги регіонального ринку праці, зокрема:

- принципи фінансування не відповідають вимогам сучасного ринку праці, тому обсяг бюджетного фінансування не залежить від ефективності роботи ПТНЗ, тобто не має стимулу навчальним закладам удосконалюватися і підвищувати якість підготовки кваліфікованих робітників;

- механізм планування роботи ПТНЗ є нормативно не визначеним у ринкових умовах;

- механізми налагодження зв'язків ПТНЗ із роботодавцями є нормативно не визначеними, адже на сьогодні вони існують на обласному та національному рівні, однак детальні механізми таких зв'язків на рівні навчального закладу нормативно не визначені [6, с. 22].

Сучасні дослідники визначають, що основними напрямками розв'язання проблем розвитку ПТО на сучасному етапі виступають:

- реструктуризація вузькопрофільного переліку спеціальностей;

- орієнтація змісту освіти на формування загальних компетентностей;

- зміна процесу та методологій навчання, підготовка тих, хто навчається, до можливих змін у процесі праці;

- зміна підпорядкування системи ПТО, передання ПТНЗ із центрального на місцевий рівень;

- залучення частини закладів ПТО до єдиної системи профільної старшої школи;

- налагодження соціального партнерства між ПТНЗ і працедавцями, ПТНЗ і ВНЗ, особливо на місцевому рівні [6, с. 3031].

Важливими для теми перспектив розвитку професійної освіти є погляди на реформування і модернізацію професійно-технічної освіти в Україні Н. Г. Ничкало, яка є провідним еченим в галузі професійної освіти, яка багато років займається проблемами професійно-технічної освіти. Під її науковим керівництвом були розроблені Концепція розвитку професійної

освіти в Україні (1991 р.), Концепція Державного стандарту ПТО (1998 р.), Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти (2004 р.) [2, с. 169].

На думку Н. Г. Ничкало, має бути чітка реалізація державної політики підготовки кваліфікованих робітників, не можна в усіх бідах звинувачувати працівників профтехосвіти. Вона вважає, що далі неможливо корегувати Закон «Про професійно-технічну освіту» і вносити до нього доповнення та уточнення, а треба зайнятися розробленням та прийняти Закон «Про професійну освіту», який би відповідав сучасним прогресивним тенденціям у підготовці майбутнього виробничого персоналу. Дослідниця зазначає, що з назвою «профтехосвіта» залишилася тільки Україна в усьому пострадянському, постсоціалістичному просторі. У жодній країні Європейського Союзу немає прикладів, коли випускників основної школи, тобто після закінчення гімназій, приймали б на навчання до університетів. «Це нонсенс, який призводить до серйозних перекосів у підготовці молоді до самостійної трудової діяльності» [5, с. 24].

Висновки. Отже, особливого значення набувають такі аспекти розвитку системи професійної освіти в Україні: науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення; врахування науково-технічних досягнень при підготовці фахівців нових професій і перепідготовці існуючих; упровадження інноваційних технологій у навчальний процес; модернізація інформаційного середовища та інтелектуалізація професійної системи освіти; особистісно-орієнтований підхід до професійному навчанні та вихованні.

Реформа професійної освіти є однією із найактуальніших проблем в Україні, адже без висококваліфікованих кадрів є неможливим розвиток жодної із галузей економіки та промисловості, а будь-яке відставання веде до зниження рівня життя населення України.

Список використаних джерел

1. Анісімов М. Проблеми і перспективи професійно-технічної освіти в Україні // М. Анісімов // Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства. Матеріали

- Міжнародної науково-практичної конференції. К., 2016, Вип. 1, С. 7–11.
2. Данилова О. Перспективні напрямки розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні // О. Данилова // Педагогічний альманах. Херсон., 2015. Вип. 25. С. 165–171
 3. Кремень В. Біла книга національної освіти України / В. Кремень. К., 2009. 376 с.
 4. Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін. К.: Знання, 2012. 390 с.
 5. Ничкало Н. Має бути чітка система реалізації державної політики підготовки кваліфікованих робітників / Н. Ничкало // Професійно-технічна освіта. 2012. № 1. С. 23–25.
 6. Сергеева Л. Науково-методичні матеріали до навчального модуля «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні»: конспект лекції та спецкурсу для системи підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів професійної освіти / Л. М. Сергеева, Г. Г. Русанов. К., 2008. 116 с.

References

1. Anisimov M. *Problemy i perspektivy profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini* [Problems and prospects of vocational education in Ukraine] // M. Anisimov // *Profesiina osvita v umovakh staloho rozvytku suspilstva. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, K., 2016, Vyp. 1, pp. 7–11.
2. Danylova O. *Perspektyvni napriamky rozvytku systemy profesiino-tekhnichnoi osvity v Ukraini* [Perspective directions of development of vocational education system in Ukraine] // O. Danylova // *Pedahohichnyi almanakh*, Kherson., 2015, Vyp. 25, pp. 165-171
3. Kremen V. *Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy* [White Book of National Education of Ukraine] / V. Kremen, K., 2009, 376 p.
4. Kurliand Z. N. *Teoriia i metodyka profesiinoi osvity: navch. posib.* [Theory and methodology of vocational education: a

- manual] / Z. N. Kurliand, T. Iu. Osypova, R. S. Hurin, K.: Znannia, 2012, 390 p.
5. Nychkalo N. *Maie buty chitka systema realizatsii derzhavnoi polityky pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv* [There should be a clear system of implementation of the state policy of training skilled workers] / N. Nychkalo // *Profesiino-tekhnichna osvita*, 2012, № 1, pp. 23–25.
6. Serheieva L. *Naukovo-metodychni materialy do navchalnoho modulia «Detsentralizatsiia upravlinnia profesiinym navchanniam v Ukraini»: konspekt lektsii ta spetskursu dlia systemy pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnyh ta pedagogichnyh kadriv profesijnoi' osvity* [Scientific and methodical materials for the training module «Decentralization of the management of professional training in Ukraine»: a summary of the lecture and a special course for the professional development of guidance and pedagogical staff of vocational education] / L. M. Sergejeva, G. G. Rusanov, K., 2008, 116 p.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Вашенко Анна Петрівна, викладач кафедри документознавства

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 30. 08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, кв. 513. 0635162136
e-mail: karpan22@ukr.net.*

ДАНЫЕ ОБ АВТОРЕ

Вашенко Анна Петров, преподаватель кафедры документоведения

*ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», 08401, Киевская обл. г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинского, 30. 08401, Киевская обл. г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинского, 32, кв. 513. 0635162136
e-mail: karpan22@ukr.net.*

DATA ON AUTHOR

Vashchenko Anna P., lecturer of the Department of Documentation

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, 08401, Kyiv region, Pereyaslav-Khmelnytsky, street. Sukhomlinsky, 30.

08401, Kyiv region Pereyaslav-Khmelnytsky, street.

Sukhomlynsky, 32, sq. 513. 0635162136

e-mail: karpan22@ukr.net

УДК 378.147:002.1

DOI 10.5281/zenodo.1246608

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА У МЕЖАХ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 015 «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Демуз І. О.

У статті проаналізовано особливості підготовки фахівців за спеціальністю 015.05 «Професійна освіта (Документознавство)», охарактеризовано компетентності, якими оволодівають майбутні педагоги професійного навчання з документознавства. Акцентовано увагу на важливості неперервної професійної освіти, що відповідає світовим тенденціям освіти впродовж життя.

Доведено, що в контексті нової освітньої парадигми виникла необхідність розробки галузевих стандартів вищої освіти. Аналіз проектів стандартів засвідчив, що гуманістична і людиноцентрична парадигма професійної освіти подекуди трансформується в технологічну / технократичну. Відкритим залишається питання співвідношення педагогічних і документознавчих дисциплін у навчальних планах підготовки бакалаврів і магістрів; невирішеним є питання про необхідність включення до навчальних планів дисциплін бібліотечнознавчого, книгознавчого й архівознавчого спрямування. Наголошено на тому, що основними принципами підготовки фахівців у межах спеціальності «Професійна освіта» повинні залишатися її